

САНЪАТ

Шундай инсонлар борки, ибратли умрн, тириклигидан амалга оширган ээгу ишлари келажак авлодга сабоқ бўлиб қолади. Ўзбекистон халқ артисти, беназир овоз соҳибаси, ажойиб хонанда ва актриса Назира Ахмедова ана шундай сермазмун умр кечирган, ҳаётини санъатга багишлаган ижодкорлардан эди.

БАҲОРНИ СЕВГАН САНЪАТКОР

Назира Ахмедова таникли санъат усталари Ҳалима Носирова, Мукаррама Турғубеова, Тамарахоним билан ҳамнафас фаолияти юритган, Ўзбекистонда опера ижорчилик мактабининг шаклланishi ва ривожига ўз хиссасини кўшган калдирғочлардан бириди. Н.Ахмедова катта ижодга XX аср бошларида, Ўзбекистонда профессионал композиторлиги ва опера хонандалиги санъати илдиз отаётган даврда кириб келиди.

Хонанда ҳам миллий йўналишда, ҳам Европа опера хонандалиги услубида кўйлай оладиган иштедод эгаси эди. Бу иккни хил

Яхшилар ёси

ижро услубини бир маромда олиб бориши, Европа композиторлари асарларини ўз йўлида, Ўзбекистон композиторлик ижодийетини эса ўз йўналишида маҳорат билан ижро этиш учун туфма иштедод ва катта маҳорат керак. Н.Ахмедованинг айнан мана шу ҳижатлари, жуда кам хонандаларда учрайдиган "клоратура сопрано" диапазонга эга ширалаш, мафтункор овози бунга имкон берди.

Алишер Навоий номидаги давлат академик катта сифатида "Лайли ва Мажнун", "Гулсара", "Фарҳод ва Ширин", "Тоҳир ва Зуҳра", "Дилором" операларида бош қаҳрамонлар образларини яратди. Т.Содиков, М.Бурхонов, Т.Жалилов, М.Ашрафий, Д.Зокиров, М.Левиев, К.Жабборов, Ҳ.Рахимов каби композиторларнинг кўшик ва романсларини катта маҳорат билан ижро этиди! Толибжон Содиковининг Н.Ахмедова ижроси учун ёзилган "Ба-

хор" ва "Булбул" романслари воқал санъатида ўлмас асарларга айланди. Хонанда жаҳон композиторлари асарларини республикамизда биринчилардан бўлиб тарғиб килиш баҳтига мусясар бўлди. Ж.Вердининг "Риголетто", Ж.Биззенинг "Кармен", П.Чайковскийнинг "Пиковая дама", "Евгений Онегин" операларида бош қаҳрамонлар партиясини маҳорат билан ижро этиди.

Тамарахониминг "Ўзим ва Ўзбекистонни буюк санъат арбоблари ҳақидаги хотираларим" китобида Назира Ахмедова ҳақида шундай сатрлар бор: "Ҳеч ким билан Назирачалик қалбани яқин бўлмагманнан... Унинг иштедоди менга қанчалик яқин бўлса, самимилиги ва ҳақиқатпарварлиги ҳам шунчалик яқин эди... Радиода Назирининг кўпгина қўшиклири ёзиб олинган, улардан хар биттасини эшитганда қалбин жунбушга келади. Айниска, "Чаман ира" қўшигини айтмайсизми? Кўшиқда аёлнинг дарди, ўйлари, соғинчи ва умиди тўлиқ очиб берилади. Назира уни ҳеч кимга ўшшамаган холда, қалбн беприлиб ижро этган. Ижро учун мураккаб бўлган нола-қочиримлар худдики табиатдан яралган то-

Мухайе НАБИЕВА,
мусиқишунос

ДУБЛЯЖ ФИДОЙИСИ

Ўзбек миллий дубляж санъати фидойила-ри орасида таникли режиссер Борий Ҳайдаровнинг алоҳида ўрни бор. Унинг маҳорати ҳақида тасаввур ҳосил қилиш учун "Иван Васильевич касбини ўзгариради", "Шурик ва унинг саргузаштари", "Кавказ асариси", "Ишдаги ишқ можароси", "Таджир ҳазили ёки қушдек енгил бўлинг", "Баҳт кубли бокканд" каби фильмларни эслашнинг ўзи кириб.

Ҳамза Умаров, Римма Ахмедова, Мукамбар Рахимова, Тўлқин Тохиров, Обид Юнусов, Ёкуб Ахмедов, Ўқтам Лукмонова, Йўлдош Абдука-римов, Камолиддин Усмонов каби санъаткорлар миллий айналарни ўзида жамлаган Борий Ҳайдаров дубляж мактабида чархланди.

Куни кече "Ўзбеккино" Миллий агентлиги ва Киноарбоблар уюшмаси ҳамкорлигига пойтахтимиздаги Киночилор уйидаги Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Борий Ҳайдаров хотириасига багишланган хотира кечаси ўтказилди. Тадбир-

ган бўлсин.

Кечада Ўзбекистон давлат санъат институтиning иштедодли талабалари қисқагина кинопарчага жонли тарзда овоз бердилар.

Лобар БАХТИЁР қизи

лишида соврин мексикалик таникли ижодкор Карлос Рейгадасга ("Зулмат ва ёргулк" картинаси учун) топширилган бўлса, Гран-прини Маттео Гарроненинг "Ҳакиқат" фильм кўлга киритди. Кинофестивал давомида кўпгина муҳиснлар эътиборини тортиган "Қир ортида" фильм бир эмас, иккни номинацияда голиб бўлишга эриши. Фильмда бош ролларни ижро этган Космина Стратан ва Кристина Флутур энг яхши аёл роли учун, фильм режиссери Кристиан Мунджиу энг яхши сценарий мувалифи сифатида эътироф этилди. Энг яхши эркак роли номинациясига даъвогарлик килган актёрлар кўп бўлишга қарамай, бош мукофот "Ов" фильмидаги образи учун Мадс Миккельсенга топширилди.

Муаллифлик фильмларига доир энг нуфузли танлов — ҳалқаро Кан кинофестивали навбатдаги голибларни ўзон қилди.

Олтиш бешинчи маротаба ташкил этилган айнуманинг бош соврини — "Олтин пальма" австриялик режиссер Михаил Ханекенинг "Мұхабат" картинасига насиб этиди. Романтическая драма жанрида суратта олинган ушбу асар ҳайят айзолари томонидан йилнинг энг яхши фильм сифатида тан олинди. Шу ўрнада М.Ханекене учун бу иккичи "Олтин пальма" эканни таъкидла лозим. Режиссер 2009 йили "Оқ бօғин" фильм учин фестивалнинг олий мукофотига лойик топилган эди.

"Энг қадимий чолғу асбоби

Энг қадимий мусикий асбоб ақчон пайдо бўлган? Бу борадаги тортишувлар ҳамон давом этмоқда. Гап шундаки, фанда илк мусикий асбоблари сўнгги палеолит даврида, янын бундан 40-45 минг йил аввал кашф этилган деган тахмин мавжуд эди.

Аммо европалик археологларнинг Дунай бўйидаги Гейбенклостр горида олиб борган таджикот ишлари барчани ҳайратта солди. Казишмалар

вушдай табиий ҳис этилади. Бугун унинг овози радиодан гоҳгоҳида янгрangan мана шу кўшиклини доим кутаман, кўз ёшарим тинимис оқаверади..."

Санъатшунос Баҳриддин Насридинов Назира Ахмедова истеъоди ҳақида шундай ёзди: "Хонанда кўйларди, лаззат дарёсига гоҳ ўзи чўмид, гоҳ муҳиснларни чўмидириб кўйларди, нафосат "мехроби"га меҳр кўйиб кўйларди..."

Тамарахоним айтганидек, Ҳалима Носирова, Мукаррама Турғубеева, Назира Ахмедова, Саодат Қобулованинг санъатини тақорроп мумкин эмас. Улардадан санъат сирларини ўрганиб инги, юксак муррабаларни эгаллаш учун эса юксак иштедоди соҳиби бўлиш лозим. Бунга ўзбек опера юлдузи Муясар Рассокрова икоди, шубҳасиз, ёрқин мисол бўла олади. Ўзбекистон халқ артисти, "Буюк хизматлари учун" ордени соҳиби Муясар Рассокрова уста санъаткорни хотирлаб шундай дейди: "Назира Ахмедова Европа операларини кўйлашга жазм қилган биринчи ўзбек қизи". Вердининг "Риголетто" операсидан Жилда ариясини кўйлашган Юшмок, чироили тембрга, муҳими, тўғри кўйлаш техникасига эга бўлган. Мен Назира Ахмедова ижорларини фикатгина магнит тасмаларида эшитганин. Мутал Бурхоновнинг "Ишиқида" романсини тинглаганинда хонанданинг бетакор овози, юксак ижро санъати мени ҳар гал бол колиди. Назира Ахмедова қиска умр кечирган бўлса-дゥ, кўп ижод қилишиб улугрган. Ўзбекистон Бастакорлар уюшмасининг "TEZINTOM" кўшма корхонаси хомийлигига 2004 йилдан бўён мунтазам ўтказиб келинаётган Назира Ахмедова номидаги республика хонандалар танлови бу улуғ инсон хотирасини асадийлаштириши, унинг санъатини қадралаш борасидаги муҳим тадбир деб ўйлайман".

Дарҳақиат, мазкур танлов хонанданинг кўлгап иштедодидан издошларини кашф этди. Улар устоз санъаткор бошлаган анъаналарни янги замон, янги даврда давом этириб, ўзбек опера хонандалиги мактабини нафакат республика мазмундаги сифатидаги хислатларини ёзилган. Назира Ахмедованинг (актёр С.Мансуров) кўзларини муҳаб-

XVII асрда ижод қилган итальянлик бадиҳаёт Карло Гоцци қаламига мансуб "Зубайдада" эртаги Ўзбек давлат драма театри репертуаридан муносиб ўрин олган спектаклардан бири.

Театр бош режиссёри Сайфиддин Мелиев К.Гоццининг меҳр-муҳаббати тараним этувчи асарига мурожаат қилиб, унинг ретро кўринишидаги ўзига хос саҳнавий талқинини кашф этди. "Тушларимга кўпинча эртакнома воеалар тарихи-афсо-навий манзаралар кириб туради, — деди режиссёр. — Эҳтимол, мазкур спектаклнинг балъзи кўри-нишларини ҳам тушларимда кашф этгандирман. Нима бўлганда ҳам мазкур саҳна орқали томошабинларни ўзига хос эртакнома оламга олбиз кириша ҳаракат қилдим". Гоццининг асарлари Шарқ эртаклари асосига курилган бўйли, уларда хоҳий ҳақиқатга тулаш тарзда ажойиб-гаройиб саргузаштлар учрайди. Комедия дел арте театрнинг хос томошабин ва ижтимоий мъознин ўзида жамлаган усуслар орқали мардлик, бурчдорлик хисси, сабот ва матонат каби фазилатга улугланади.

"Зубайдада" асарининг Шарқда хос мухитини чуқур ҳис килган режиссёр асарни бадиҳий топли-малар билан бойитиб, саҳнавий мухит ранг-бараглигига тъминлаган. Факат шу режиссёрга хос услубда яратилган бу саҳна томошасида рамзилик, фалса-фийлик етакчилик қилиади. Режиссёрги бу услуб билан комедия дел арте услуби ўзаро ўйнаганинг бўйли, бадиҳий тугал, яхлит саҳнавий композицияни хосил қилган. Бадридиннинг (актёр С.Мансуров) кўзларини муҳаб-

бат кўр қилган кизи Зубайдада (актриса Шоҳида Узокова) оила

аъзоларининг норозиликлигига парво ҳам килимай, севилиси Синобод (Ф.Муҳторов) билан турмуш куриб, узоқ юртга равона на бўлади. Аммо Зубайданинг ширин ҳаёллари ҳақиқатга айланмайди, балки зулмат колла-ган юртда ўзининг рангнинг туслини йўкотади. Учин муҳаббат деб ўйлагани сароб бўйли чиқади. Синободнинг навбатдаги кимлигига сабаб бўлади. Қалибда ҳам муҳаббат, ҳам нафрат олови жўш ураётган Зубайдада ўз баҳтидан кечиб бўйса-да яхши инсонлар баҳти учун курашишини

боятнига кимга кимга ишонишни

девори Зубайдада (актриса Шоҳида Узокова) оила

аъзоларининг норозиликлигига парво ҳам килимай, севилиси Синобод (Ф.Муҳторов) билан турмуш куриб, узоқ юртга равона на бўлади. Аммо Зубайданинг ширин ҳаёллари ҳақиқатга айланмайди, балки зулмат колла-ган юртда ўзининг рангнинг туслини йўкотади. Учин муҳаббат деб ўйлагани сароб бўйли чиқади. Синободнинг навбатдаги кимлигига сабаб бўлади. Қалибда ҳам муҳаббат, ҳам нафрат олови жўш ураётган Зубайдада ўз баҳтидан кечиб бўйса-да яхши инсонлар баҳти учун курашишини

боятнига кимга кимга ишонишни

девори Зубайдада (актриса Шоҳида Узокova) оила

аъзоларининг норозиликлигига парво ҳам килимай, севилиси Синобод (Ф.Муҳторов) билан турмуш куриб, узоқ юртга равона на бўлади. Аммо Зубайданинг ширин ҳаёллари ҳақиқатга айланмайди, балки зулмат колла-ган юртда ўзининг рангнинг туслини йўкотади. Учин муҳаббат деб ўйлагани сароб бўйли чиқади. Синободнинг навбатдаги кимлигига сабаб бўлади. Қалибда ҳам муҳаббат, ҳам нафрат олови жўш ураётган Зубайдада ўз баҳтидан кечиб бўйса-да яхши инсонлар баҳти учун курашишини

боятнига кимга кимга ишонишни

девори Зубайдада (актриса Шоҳида Узокova) оила

аъзоларининг норозиликлигига парво ҳам килимай, севилиси Синобод (Ф.Муҳторов) билан турмуш куриб, узоқ юртга равона на бўлади. Аммо Зубайданинг ширин ҳаёллари ҳақиқатга айланмайди, балки зулмат колла-ган юртда ўзининг рангнинг туслини йўкотади. Учин муҳаббат деб ўйлагани сароб бўйли чиқади. Синободнинг навбатдаги кимлигига сабаб бўлади. Қалибда ҳам муҳаббат, ҳам нафрат олови жўш ураётган Зубайдада ўз баҳтидан кечиб бўйса-да яхши инсонлар баҳти учун курашишини

боятнига кимга кимга ишонишни

девори Зубайдада (актриса Шоҳида Узокova) оила

аъзоларининг норозиликлигига парво ҳам килимай, севилиси Синобод (Ф.Муҳторов) билан турмуш куриб, узоқ юртга равона на бўлади. Аммо Зубайданинг ширин ҳаёллари ҳақиқатга айланмайди, балки зулмат колла-ган юртда ўзининг рангнинг туслини йўкотади. Учин муҳаббат деб ўйлагани сароб бўйли чиқади. Синободнинг навбатдаги кимлигига сабаб бўлади. Қалибда ҳам муҳаббат, ҳам нафрат олови жўш ураётган Зубайдада ўз баҳтидан кечиб бўйса-да яхши инсонлар баҳти учун курашишини

